

STARTNOTA

Strategisch Plan Ruimte voor Water Dendervallei

1 Situering

Het Strategisch Plan 'Ruimte voor Water – Dendervallei' vormt de leidraad voor de toekomstige uitbouw en inrichting van een meer veerkrachtige Dendervallei. De missie van het project is om het overstromingsrisico te verminderen, waarbij niet enkel naar het risico wordt gekeken maar ook naar de ruimtelijke en maatschappelijke meerwaarden voor het gebied. We zoeken naar oplossingen voor de overstromingsproblematiek en voor de vallei. Denk aan mogelijkheden op het vlak van wonen, economie, landbouw, natuur en zo verder. Het strategisch plan plant maatregelen en acties die deze geïntegreerde ontwikkelingsvisie in praktijk omzetten.

Het strategisch plan brengt een geïntegreerd voorkeursalternatief voor de ontwikkeling van een meer veerkrachtige Dendervallei in beeld door middel van een alternatievenonderzoek en milieuonderzoek, beide uitgevoerd op strategisch niveau. Er wordt geopteerd voor deze aanpak omwille van de omvang en complexiteit van het nodige onderzoek en de ongekende specificiteiten in de plan- en visievorming. Dit is te wijten aan de grootte van het gebied en het bestaan van complexe onderlinge afhankelijkheden bij het watersysteem en het ecologisch systeem: interacties tussen de Dender en de zijbeken, tussen stroomopwaarde ontwikkelingen en stroomafwaartse, tussen meerdere lokale ingrepen waardoor een bovenlokaal effect ontstaat, enz. De aanpak op strategisch niveau laat toe om 'ttering' toe te passen: het stellen van de juiste vragen op het juiste moment met een eerste onderzoeksfase op een strategisch niveau.

Het Strategisch Plan 'Ruimte voor Water – Dendervallei' is richtinggevend. Het vormt het vertrekpunt en kader voor vergunnings- en planprocessen in het gebied, in het bijzonder wanneer deze een impact hebben op kwantitatieve aspecten van het watersysteem. Voor de onderlinge logische samenhang en de juridische robuustheid van deze processen, is een structurele aanpak van de waterproblematiek noodzakelijk met een globale oplossing voor de waterveiligheid. Daarnaast maakt het strategisch plan een gebundelde insteek mogelijk voor de stroomgebiedbeheerplannen waarin het overstromingsrisicobeheerplan voor het Denderbekken (ORBP) is geïntegreerd.

2 Aanleiding en doelstelling

Het Denderbekken is van nature gevoelig voor overstromingen. Het sterke reliëf is daarbij een belangrijke reden. Een hevige regenbui kan zo immers zorgen voor hoge piekdebieten waardoor de Dender snel aanzwelt. Daarbij komt nog de invloed van ingrepen van de mens op het watersysteem (inname van valleigebieden door bebouwing, rechttrekking, stuwen en sluizen en indijking van waterlopen, toename van verharde oppervlakte, enz.). Dit alles leidt ertoe dat het Denderbekken bij periodes van hevige neerslag geregeld kampt met grote overstromingen, die op heel wat plaatsen ernstige problemen en schade door wateroverlast veroorzaken.

Naar aanleiding van de overstromingen van november 2010 heeft de Vlaamse Regering op 25 mei 2012 een plan van aanpak voor de wateroverlast in het Denderbekken principieel goedgekeurd. Dit plan werd opgesteld in navolging van het GEOS-rapport (Globale Evaluatie Overstromingen 2010) en van de verdere uitwerking in het Interbestuurlijk Overleg (IBO) Dender. De aanpak van de wateroverlast in het Denderbekken kadert in het geïntegreerd beleid gericht op ruimte voor water. Hierbij wordt niet alleen gewerkt volgens de principes integraal waterbeleid en meerlaagse waterveiligheid maar worden via een participatief proces en integrale aanpak zoveel mogelijk meerwaarden meegenomen.

Gezien de ruimtelijke complexiteit van de overstromingsproblematiek in de Dendervallei hebben drie partners – De Vlaamse Waterweg nv, het Departement Omgeving en de Provincie Oost-Vlaanderen – hun krachten en expertise verenigd om via een geïntegreerde aanpak twee evenwaardige doelstellingen te realiseren: (1) het overstromingsrisico in de Dendervallei moet omlaag, waarbij (2) via een optimale mix aan maatregelen tegelijk de Dendervallei versterkt wordt door het realiseren van ruimtelijke en maatschappelijke meerwaarde. We streven daarbij naar betaalbare en maatschappelijk haalbare maatregelen. De principes van meerlaagse waterveiligheid (protectie, preventie en paraatheid) en integraal waterbeleid zijn het uitgangspunt voor het uitwerken van de maatregelen. Immers, de waterloopbeheerders alleen kunnen de overstromingsproblematiek niet oplossen. Dat vereist betrokkenheid en actieve inbreng van tal van actoren (lokale besturen, middenveld, burgers, ...).

De voorbije twee jaren maakten de drie partners een brede verkenning van de verschillende uitdagingen in de Dendervallei en zijn mogelijke oplossingsrichtingen onderzocht. Vanuit een globale benadering van de Dendervallei zelf zetten we de stap naar verschillende deelgebieden met elk hun eigen uitdagingen. Via workshops, overleg met buurtbewoners, ontwerpend onderzoek en ondersteunende modelinstrumenten verkenden en bediscussieerden we – samen met tal van actoren – de uitdagingen, kansen en mogelijke bouwstenen die ingezet kunnen worden om alternatieven uit te werken volgens een geïntegreerde aanpak. Een stuurgroep en klankbordgroep volgden dit traject op.

Met deze startnota voor het opmaken en uitvoeren van een Strategisch Plan 'Ruimte voor Water – Dendervallei', verankeren de drie partners hun gezamenlijke ambities in een vervolgtraject dat wordt ingepast in de bestaande aanpak en overlegstructuren van de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW).

3 Beleidscontext

Het voornemen om een Strategisch Plan 'Ruimte voor Water – Dendervallei' op te maken geeft invulling aan de beslissing van de Vlaamse Regering van 25 mei 2012 naar aanleiding van de overstromingen van november 2010. Met die beslissing werd een plan van aanpak voor de wateroverlast in het Denderbekken principieel goedgekeurd.

Het aanpakken van de wateroverlast in het Denderbekken is tevens opgenomen in het bekkenspecifieke deel voor de Dender van het Stroomgebiedbeheerplan 2016-2021.

Het strategisch plan past ook binnen de visie van de Vlaamse Regering op het toekomstige integraal waterbeleid voor de periode 2020-2025, zoals vastgelegd in de derde waterbeleidsnota.

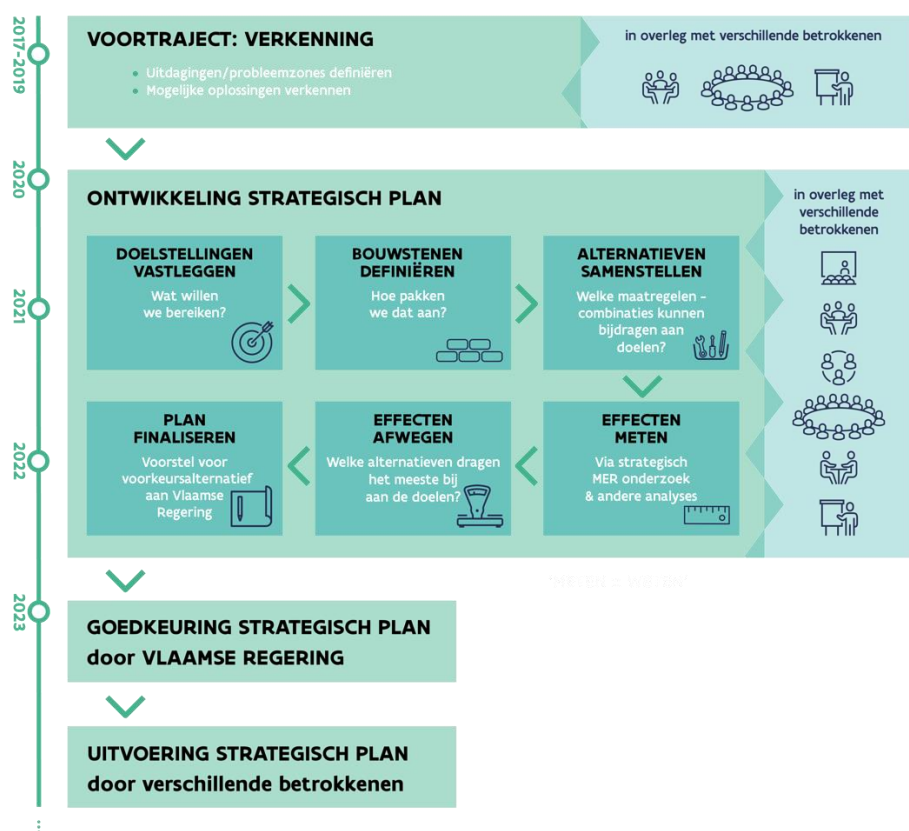
Het Strategisch Plan 'Ruimte voor Water – Dendervallei' geeft bijkomend invulling aan de principes voor CIW 2.0:

- De CIW werking zal meer de nadruk leggen op projectgerichte werking in plaats van thematische werking.
- Er worden sterkere verbanden gelegd tussen de beleidsmatige werking van de CIW en de gebiedsgerichte werking met een sterkere rol van de bekkenwerking.

Tot slot kadert het strategisch plan in de strategische visie Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) en de conceptnota voor het beleidsplan 'Maak ruimte voor Oost-Vlaanderen 2050' waarin respectievelijk Vlaanderen en de provincie Oost-Vlaanderen een geïntegreerde en gebiedsgerichte aanpak voorop stellen om ruimtelijke uitdagingen en de klimaattransitie aan te gaan.

4 Procesaanpak

De procesaanpak voor de opmaak van het strategisch plan betreft een werkwijze die steunt op ontwerp en onderzoek, cocreatie, openheid en overleg. Deze aanpak beoogt een efficiënt en kwaliteitsvol proces, dat gericht is op de daadwerkelijke verhoging van de waterveiligheid in de Dendervallei met een maximum aan draagvlak en maatschappelijke en ruimtelijke meerwaarden. Het globale stappenplan is als volgt:

In de loop van 2017-2019 hebben de drie partners samen met verschillende stakeholders een brede verkenning van de verschillende uitdagingen en potenties in de Dendervallei onderzocht en werden mogelijke oplossingsrichtingen al een eerste keer breed bediscussieerd. Deze verkenningsfase is in 2019 afgesloten.

Als eerste stap in de onderzoeksfase wordt nu de missie van het project uitgewerkt in een aantal (sub)doelstellingen, ook wel ambities genoemd (ambitienota). Om deze ambities waar te maken worden een aantal bouwstenen (concepten) uitgewerkt op basis van inventarisatie tijdens de verkennende fase, maatschappelijk debat, ontwerp onderzoek en concrete (water)modelleringen. Met deze bouwstenen kunnen dan verschillende alternatieven worden samengesteld. Bij het vervolgens afwegen van deze alternatieven (met de bijbehorende maatregelen) via geïntegreerd onderzoek wordt gekeken hoe die alternatieven bijdragen aan de missie van het project: het verminderen van het overstromingsrisico waarbij maximaal ruimtelijke en maatschappelijke meerwaarden gerealiseerd worden (beide doelstellingen zijn gelijkwaardig aan elkaar). Ook een aantal lokale hefboomprojecten en quick wins komen naar voor die lokale noden koppelen aan een meerwaarde voor het realiseren van waterveiligheid in de Dendervallei.

Dit doen we dus niet alleen en binnenkamers. We doorlopen het proces samen met de stakeholders. Ook het brede publiek wordt op een gegeven moment betrokken. Zo kan een breed draagvlak en een gezamenlijke voorkeur ontstaan om één bepaald voorkeursalternatief voor de ontwikkeling van een meer veerkrachtige Dendervallei te selecteren. Dat voorkeursalternatief, het eigenlijke Strategisch Plan 'Ruimte voor Water – Dendervallei', leggen we voor aan de Vlaamse Regering. Het omvat een breed pakket aan maatregelen, met aanduiding van verantwoordelijkheden per actor en partner, en formalisering van engagementen. Acties kunnen hierbij worden gebundeld en/of gefaseerd.

Het proces van het Strategisch Plan 'Ruimte voor Water – Dendervallei' is ten slotte verankerd binnen zowel het Stroomgebiedbeheersplan (SGBP) voor Schelde en Maas als het Territoriaal Ontwikkelingsprogramma (T.OP) Dender. Deze twee kaders zijn belangrijk voor de uitvoering ervan waarbij minstens voor de eerstkomende jaren duidelijkheid wordt gegeven over de vraag wie wanneer welke acties zal uitvoeren om de Dender als veerkrachtige vallei te verbeteren en te verwezenlijken. Het strategisch plan is in die zin een belangrijke tussenstap op weg naar de daadwerkelijke verhoging van de waterveiligheid in de Dendervallei met maximale ruimtelijke en maatschappelijke meerwaarden.

Beleidskadering Strategisch Plan Ruimte voor Water Dendervallei

Stroomgebiedbeheerplan voor de Schelde

In heel Europa worden stroomgebiedbeheerplannen opgemaakt. Dat gebeurt volgens de Europese Kaderrichtlijn Water en de Overstromingsrichtlijn. Het stroomgebiedbeheerplan Schelde bevat maatregelen om een goede watertoestand te bekomen en negatieve gevolgen door overstromingen te verminderen voor de Schelde en zijn zijrivieren. Elke 6 jaar wordt het plan vernieuwd. De Dender mondt uit in de Schelde. Het strategisch plan voor de Dendervallei zal dus deel uitmaken van het stroomgebiedbeheerplan Schelde 2022-2027

Territoriaal Ontwikkelingsprogramma Dender (T.OP Dender)

T.OP Dender is een ruimtelijk programma waarmee de Vlaamse overheid en de provincie Oost-Vlaanderen de bestaande samenwerking in de Dendervallei voortzetten. Zo werken ze op een meer structurele en realisatiegerichte manier samen met de partners en belanghebbenden rond een beperkt aantal grote verbindende uitdagingen. Denk aan de ruimtelijke ontwikkeling van de Dendervallei, het verhogen van de (leef)omgevingskwaliteit, het bufferen van de effect van klimaatverandering en het stimuleren van de economische groei in de regio.

5 Projectstructuur

De sturing en de opvolging van de opmaak van het Strategisch Plan 'Ruimte voor Water – Dendervallei' wordt ingepast in de bestaande aanpak en overlegstructuren van de CIW. Er is gekozen om het proces binnen de bekkenwerking te situeren en zo ook het strategisch plan te koppelen aan de opmaak en opvolging van het stroomgebiedbeheerplan. Het Strategisch Plan 'Ruimte voor Water – Dendervallei' zal dus worden opgenomen in de visie van SGBP 2022-2027. Concrete acties die als quickwin kunnen geformuleerd worden, zullen via de jaarlijkse Wateruitvoeringsprogramma's (WUP's) worden toegevoegd. Dit heeft volgende afspraken als gevolg:

Hieronder wordt kort toegelicht wat ieders rol en verantwoordelijkheden zijn binnen het proces.

Interne betrokken partijen

De opdrachtgevers, ofwel de partners, bestaan uit:

- De Vlaamse Waterweg nv
- Departement Omgeving
- Provincie Oost-Vlaanderen

Zij staan gezamenlijk in voor de kwalitatieve uitvoering en oplevering van het project. Zij hebben samen eigenaarschap over het proces. Ze voorzien de nodige afstemming en terugkoppeling binnen de eigen organisatie, zorgen voor legitimiteit en leiden het project en het proces in goede banen. Zij organiseren zich via volgend overleg:

- Maandelijks begeleidingsteam (BGT): voor procesmanagement en garanderen van de voortgang van het onderzoek in overleg met de extern betrokken studie- en communicatiebureaus;
- Driemaandelijks begeleidingsteam plus (BGT+): voor strategische aansturing van het proces en de extern betrokken studie- en communicatiebureaus;

Externe betrokken partijen

Voor het vervolgtraject is er bewust voor gekozen om dit in te passen in de bestaande overlegstructuren van de CIW. Deze aanpak is goedgekeurd op het bekkenbestuur van het Denderbekken van 10 december 2019. Dit betekent dat er gewerkt wordt binnen de overlegstructuren van het bekkenbestuur, de bekkenraad en een GTO. Hieronder staat kort uitgelegd wat de functie is van die drie overlegstructuren. De tekst is integraal overgenomen van <https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/bekkens/denderbekken/overlegstructuren>

“Het overleg tussen de waterbeheerders en met de betrokken administraties en actoren heeft een bestuurlijke pijler (bekkenbestuur), een maatschappelijke pijler (bekkenraad) en een ambtelijke pijler (gebiedsgericht en thematisch overleg). De motor van het integraal waterbeleid in een bekken is het bekkensecretariaat.

Bekkenbestuur

Het bekkenbestuur is de bestuurlijke pijler van het wateroverleg in het Denderbekken. In dit orgaan zetelen vertegenwoordigers van het Vlaamse Gewest en vertegenwoordigers van de lokale besturen (provincies, gemeenten, de polder en de watering).

Bekkenraad

De bekkenraad is het adviesorgaan van het bekken. De bekkenraad staat in voor het maatschappelijk overleg met het middenveld. Via de bekkenraad wordt het middenveld bij het integraal waterbeleid van het bekken betrokken.

Gebiedsgericht en thematisch overleg (GTO)

Het ambtelijk wateroverleg gebeurt per gebied of per thema. We spreken van het GTO of gebiedsgericht en thematisch overleg.”

Voor het Strategisch Plan ‘Ruimte voor Water – Dendervallei’ betekent dit concreet het volgende:

Tweemaal per jaar, tijdens het bekkenbestuur en de voorbereidende bekkenraad, zal het Strategisch Plan ‘Ruimte voor Water – Dendervallei’ op de agenda komen te staan. Het bekkenbestuur staat in voor de bestuurlijke opvolging van het project. Het bekkenbestuur heeft een beslissingsmandaat.

Vanuit de bekkenraad en het bekkenbestuur wordt een delegatie van de organisaties afgevaardigd om een GTO ‘Ruimte voor water – Dendervallei’ te vormen. Dit kunnen in praktijk ook andere personen van een bepaalde organisatie zijn, of zelfs organisaties die niet verbonden zijn aan de georganiseerde bekkenwerking. Het GTO ‘Ruimte voor water – Dendervallei’ fungeert als werk/adviesgroep en klankbordgroep gedurende de looptijd van het project en wordt aangestuurd door De Vlaamse Waterweg nv. Het GTO heeft dus geen beslissingsmandaat, maar zal een adviesfunctie vervullen. Het GTO rapporteert ook halfjaarlijks aan de programmaregisseurs van T.OP Dender in functie van de actualisatie en evaluatie van het gebiedsprogramma door de stuurgroep van T.OP Dender. Het GTO wordt op initiatief van het begeleidingsteam gemiddeld viermaal per jaar of volgens noodwendigheden georganiseerd, gekoppeld aan belangrijke kantelmomenten en stappen van het project. Op die manier kunnen de GTO’s ingezet worden op het moment dat ze het meest nodig zijn.